

Anne Moestue

TRADISJONER I JULETID

Fra svarene på NEG's spørreliste nr. 151 Tradisjoner.

neg

JULEN 1989

TRADISJONER I JULETID

Forord

En av spørrelistene vi sendte ut i 1989 het TRADISJONER. Gjennom denne listen ønsket vi å oppfordre våre medarbeidere til å tenke gjennom noen av de sider ved tilværelsen der vår tradisjonsfølelse kommer klart til uttrykk. Vi valgte å spørre om dialekt, engasjement i foreninger av ulik art, navn og oppkalling, familiehistorier og fortellinger om folk i slekta, nedarvet gods, yrkesvalg, matskikker - og sist, men ikke minst om julefeiring.

Som julehilsen til venner og medarbeidere i år har vi valgt å presentere utdrag av det dere har skrevet om nettopp julens tradisjoner i deres familie. Vi sender en særskilt takk til alle dere som har gitt stoff til dette.

La oss også med dette lille skrift få takke alle som har skrevet til oss i året som gikk. Vi er klar over at vi i det siste har sendt noen nokså krevende spørrelistes. Vi er meget takknemlige over den mengde svar vi har fått inn, og over hvor mye arbeid dere helt åpenbart legger i å skrive til oss. Ved gjennomlesning av svarene slår det oss gang på gang at det er rene livshistorier dere sender! Svarene er ofte så personlige og så fulle av refleksjoner omkring hva som har verdi for den enkelte, at vi nå mer enn noen gang ville ønsket å takke dere særskilt hver og en.

Norsk etnologisk gransking og Institutt for etnologi har også sine juletradisjoner, som vi gledes ved hvert år. Det er vår "julekaffe", der instituttens ansatte med barn og barnebarn samles omkring et hyggelig bord. - På omslaget til dette heftet ser vi den etnologiske julenisse anno 1988: under stasen befinner seg førstekonservator Göran Rosander.

· NEG ønsker alle venner en
Gledelig jul!

Hva legger du i begrepet TRADISJON?

Slik formulerte vi det første spørsmålet i spørrelisten, - og fordi vi synes at mange av svarene var så fine og gav så meget, vil vi referere en del av dem i det følgende.

Tradisjon er dei reglar og livsformer som rår i heim, slekt og grannelag mellom dei menneskje som møttest der, og som er utvikla over generasjonar.

NEG 28362

Tradisjonen, den har igrunnen mykje å seia, og få binda ihop tidi som var, notid og få dette som var med inn i framtidi.

NEG 29360

Tradisjonar gjer ein ei rotfesting til fortida, og eit godt grunnlag for framtida. Mange barn er interessert i tradisjonar, i tillegg til eldre menneske. (f. 1971)

NEG 28597

Med tradisjon meiner eg det som i ord og gjerningar har vore ført vidare frå slekt til slekt. (...) Det vi har med oss frå fortida, betyr mykje for framtida vår.

Det som menneskja har gjort på nytt og på nytt gjennom generasjonar, må ha vore det beste for dei. Eg vil da tru at det også er det beste for meg - i alle fall så lenge eg lever på same staden og i same miljøet. Skikkane gjev meg tryggleik i framferda mi blant andre menneske. Så lenge eg held meg til skikk og bruk, veit eg at eg ikkje dummar meg ut. Eg kjenner at eg har eit godt adferdsmønster å følgje. Eg kjenner at eg har ei rot å vekse på. Minna frå fortida er greiner på denne rota. Gode opplevingar som har hendt mange gonger, gjev sterke minne. Dei gjev styrke i motgang.

NEG 28349

Tradisjoner er en del av tilværelsens ballast. For meg er det helt utenkelig å foreta en snuoperasjon i forhold til tradisjoner som angår sentrale ting som feiring av høytider i kirke- og familiesammenheng, ferie- og fritidsgjøremål, mat og klesforbruk. Dette betyr ikke at pop, rock, pizza og jeans er begreper som er stanset ved inngangsdøra, men de blir kanskje målt og veid i forhold til det som er nedarvet. Slik tror jeg mine forfedre også så på saken, og jeg tror mine voksne barn gjør det samme.

NEG 28343

Tradisjon er noko som er gjort på same måten fleire gonger, gjerne gjennom fleire generasjonar, slik at det har vorte ein vane. Hvis denne vanen var brukt so lenge at ein ikkje hugs-te opphavet til den, fekk den gjerne ein dâm av noko mystisk

og overnaturlig over seg. Då hadde det vorte tradisjon. Skikker kunna også bli tradisjon, desse vart gjerne med tida so fasttømra at ingen torde å bryta dem for ikkje å skemma seg ut.

Eg er født i 1918 i ei fjellbygd, og den første tida eg hugsar er barneåra frå ca. 1923 og utover i 30-åra.

Då betydde tradisjonane ganske mykje for mine foreldre og i heimen. Eg hugsar godt frå denne tida at omkvæde gjerne var: Dei sier det og det, eller: "Dei" var. Dette var nok Bygdabøygen. Det var tradisjon og skikk og bruk som ein helst ikkje måtte bryta.

NEG 28341

Jeg hadde aldri blitt det menneske jeg er idag, på godt og vondt, uten tradisjoner. I ordet tradisjon legger jeg miljø og oppdragelse bl.a. Tradisjon er for meg en del av det jeg kaller evig liv. Jeg er humanetiker. - Betydningen har nok øket med årene, selv om jeg ikke har tatt alle tradisjoner med meg, da jeg flyttet fra mitt barndomshjem. Men de er der allikevel, og gir meg en stor trygghet. I alle livets situasjoner følger tradisjoner med oss. - Selvfølgelig trer de gjerne mer frem ved merkedager og høytid. - Min datter - bosatt i Oslo - har tatt mye med seg fra oldefar - mormor og mor og far, nesten uten å vite det. Det var nedfelt i henne. Og jeg ble uendelig glad da jeg oppdaget dette. Tradisjoner er ikke noe vi snakker om eller direkte lærer, den bare er der. Og takk og pris for det!

NEG 28175

Jeg tror tradisjon er med på å legge grunnvolden til et lands kultur. De slekter som er medvirkende til å holde tradisjon vedlike vil ha uvurderlig betydning for kommende generasjoner. Selv er jeg blitt innprentet tradisjonens betydning fra barnsben av, det har for mitt eget vedkommende bare økt interessen med årene. Jeg tror en ungdom som mangler tradisjon eller frivillig gir blaffen i den vil ha vanskeligere for å møte motgangen. Tradisjon er etter min mening et verdifullt holdepunkt i livet. Jeg takker mine foreldre for det de har bibragt meg av tradisjon, noe som jeg, etter beste evne, har forsøkt å formidle videre til mine fire barn.

NEG 28235

I begrepet tradisjon legger jeg en del av vår kultur. Tradisjon er noe av vår fedrearv, den gir oss tilknytning til våre forfedre som har levd før oss, med andre ord til våre røtter, og for meg har tradisjonens betydning økt gjennom livet. Den har vært til stor støtte for meg i religiøs betydning ved vår nedarvete Kristne tro under vanskelige situasjoner opp gjennom årene, og disse tradisjonene betyr like mye for meg som de gjorde for mine foreldre.

Den tid vi lever i nå er en brytningstid, og mange unge mennesker (ikke alle) har lyst til å prøve nye ting, der er så mange synspunkter oppe i tiden, og alle hevder at deres mening er den rette, som senere viser seg å ikke holde, så man bør ikke være så snar til å kaste alt det gamle overbord.

NEG 28545

For meg er tradisjon ein livsstil, ein måte og leva på. Og eg trur tradisjon er ein viktig ballast og taka med i livet.

Med tradisjon kjenner du bandi og heilskapen med livet attende til tidlegare slekter. Du kjenner deg som ein lekk i det heile. So trur eg at det gjev ein tryggleik. Har du tradisjon so stend du so mykje tryggare liksom til å taka imot det nye. Tradisjon hjelper deg til trygt å vurdere det nye, om det har verdi, og du kan då velje.

NEG 28242

Skulle vi prøve å trekke frem noen nøkkelord fra de utdragene som er presentert i det foregående, kunne vi for eksempel sette opp følgende:

livsform	kontinuitet, fortsettelse
basis	trygghet
holdepunkter	røtter
kultur	slektsfølelse
fedrearv	helhet
regler	bånd
vaner	

Alle disse ordene betegner på forskjellig måte følelser og forhold som er av stor verdi i vår tilværelse. Litt høytidelig kan vi kalle det livsverdier, noe det er viktig å verne om og opprettholde fordi det har med vår oppfatning av tilværelsen å gjøre. Det fremgikk også av utdragene at den vekt vi legger på de ulike aspekter ved tradisjonen kan skifte eller endre seg gjennom et livsløp. Forhold som har stor betydning i ungdommen kan med årene komme i skyggen av andre ting. I eldre år får ofte "de lange linjer" større betydning enn de hadde i ungdommens dage. Slike forhold har vi også i tankene når vi i det følgende skal presentere noen av julens tradisjoner slik de fremkommer gjennom spørrelistesvarene. De ovenfor refererte svar på hva man legger i begrepet tradisjon kan vi kanskje kalle teorien. Selve julefeiringen blir da eksempel på praksis, tradisjoner satt ut i livet, gitt en mening og det innhold den enkelte føler de skal ha.

Julens tradisjoner

I spørrelisten ba vi dere legge vekt på å skrive om deres julefeiring gjennom hele livet; fra barndommens jul og frem til dagen idag. Vi ba dere fortelle om tradisjonslinjer, og med det mente vi å få høre om hvordan den julen dere feirer i deres eget hjem har oppstått. Er det elementer fra ditt barndomshjem, fra ekte-

fellens, - eller har dere selv skapt egne tradisjoner? Har dere barn og barnebarn som fører tradisjonen videre i sine hjem? Spesielt ba vi dere skrive om hva julen betyr - og har betydning - for den enkelte opp gjennom livet, og hvilke elementer ved feiringen det er som først og fremst gir den helt spesielle julestemningen.

Som utgangspunkt presenterer vi en skildring som er skrevet av en kvinne fra Oslo - hun er født i 1921:

Juleforberedelsene hjemme var (...) ganske omfattende. Det var husvask fra topp til tå, det var baking av et utall kakesorter, det var preparering av grisehoder, syltelabber og skinker etc.

Av disse skikkene beholdt jeg svært lite i vårt / mitt hjem. Jeg vasket de hvite stuegardinene og bakte noen sorter kake som mannen min var glad i, men det morsomste var å hjelpe barna med de små overraskelsene de planla til hver enkelt. Dessuten har jeg følt det som en verdi å skrive til venner og kjente og fortelle hvorledes vi har det og har hatt det siden sist, samtidig som jeg har ønsket GOD JUL.

Da vi var små var vi som andre barn mektig spente på julen. Min far elsket å lage pakker, og dem la han inn i et skap bakom peisen i stuen. Hvis mor og far ikke var hjemme, var det veldig spennende å gå i skapet og lese på kortene og klemme på pakkene.

Lille julaften ble dørene til stuen stengt. Juletreet var båret inn. Treet var som oftest tatt på tomten. Treet ble pyntet av mor og far, og vi slapp ikke inn før etter middagen på julaften. Det var levende lys på treet og et par bøtter vann i nærheten.

Ved middagen på julaften fikk hushjelpene også sitte til bords, og da var også min mormor og min farmor tilstede. De var enker begge to fra lenge før jeg ble født.

Jeg må si at jeg har beholdt skikken med den låste døren til stuen da barna var små hos oss. Spenningen var til å ta og føle på, og var vel det som hadde gjort mest inntrykk på meg som liten.

Maten jeg serverte var den samme som hjemme, sikkert fordi jeg ikke var vant til fete saker. Vi hadde en annen dessert. Den besto av sukkerbrødskiver med en halv fersken med krem på. Dette måtte vi ha for at det skulle bli jul - sa barna.

(...)

Hjemme hos mor og far ble juletreet stående til over 9. januar, for da fylte min yngste bror år. Hos oss tok jeg ut treet første arbeidsdag over nyttår. Det hadde da vært flittig brukt - særlig av de to minste som syntes det var så moro å gå rundt treet og synge, og det gjorde de hver dag når vi satt med eftermiddagskaffen. De laget noen små pakker

hver dag også. Da treet var fjernet, satte de frem en rokokkostol som de la pakkene under og ellers gikk rundt og sang - dette til stor fornøyelse for min mann og meg.

(...)

Stort sett tror jeg vi kan si at det vi gjorde, var min mann og jeg enige om ville være koselig. For eksempel hadde vi alltid risengrynsgrot med mandel til middag lille julaften. Dette nøret opp under den følelsen av spenning som barna satt med. Etter at de hadde lagt seg, satte vi igang med all pyntingen og den ble i mange år ledsaget av radioen som pisket opp stemningen og innsatsen. Det var koselig og litt moro. Når det nærmet seg midnatt, var vi ganske fornøyde, men da satt vi to voksne på det koselige kjøkkenet vårt med noe eksta godt å spise og drikke. DET VAR NESTEN DET KOSELIGSTE I HELE JULEN syntes jeg.

Det høres sikkert litt "sprøtt", men jeg har alltid satt mest pris på førjulen og alt den innebærer. I de siste årene har jeg laget et årsresyme - en "avhandling" om livet mitt i det året som er gått. Det har jeg hatt stor glede av. Denne har jeg mangfoldiggjort og sendt sammen med noen personlige ord til hver enkelt. Det kan dreie seg om 50 - 60 hilsener. Dette har bevirket at jeg får høre meget mer om venner og kjente enn jeg gjorde tidligere hvor jeg bare fikk den tradisjonelle hilsenen.

(...)

Personlig har jeg fraveket tradisjonene for ikke å bli altfor sentimental eftersom alle jeg var glad i forsvant fra min nærhet, enten fordi de døde eller - som barna mine - dro utenlands og ble borte i mange år. Jeg laget min egen form for liv fordi jeg var alene, og for eks. i julen (særlig julaften) syntes jeg det var bedre å være helt alene enn å feire andres jul. Jeg følte meg nærmere dem jeg var glad i på den måten.

(...)

Nå er riktignok min datter med mann og to småpiker bosatt i det huset min mann og jeg bygget, men alle de andre er borte. Jeg har derfor i stor grad dratt til fjells i julen i de senere år sammen med en venninde som er barnløs enke. De to siste årene har jeg dratt opp sammen med min datter og familien. Det er fantastisk koselig, og der har vi laget tradisjoner som hører hytta og fjellet til.

(...)

Jeg vil si at svært meget av tradisjonene er blitt borte - særlig i byene tror jeg. Julen er et lyspunkt i den mørke tiden, og man er glad for å ha den å arbeide seg frem til. Maten - enkelte matsorter betyr svært meget for mange, så det har man nok en del tilstede av. Treet og pyntingen har

nok de fleste vondt for å la være. Jeg tror det er svært meget **STEMNINGEN** man er på jakt etter. Man fylles av en varme, og føler at man er glad i alle medmennesker. Man blir litt undrende tankefull og føler en større ro enn man gjør ellers i året. Dessuten føler man en høytid eller andakt ved tanken på å gå inn i et nytt år.

(...)

Det er etter mitt syn barna som passer på at tradisjonene blir bevart. Har de opplevet å feire noe på en måte må man bibeholde den måten for ikke å skuffe dem. Ellers må jeg si at min far var den som var mest redd for at noe med julen skulle bli ødelagt. Antagelig gjennomførte vi også den samme julen år etter år uten å tenke over at det kunne føles som tradisjon for barna våre. Vi måtte ikke skuffe dem i feiringen visste vi.

NEG 28391

Denne julebeskrivelsen inneholder en rekke motiver eller elementer i julefeiringen som vi i det følgende vil belyse også gjennom utdrag fra andre beretninger: advent og juleforberedelser, juletradisjoner - hvor har vi fått dem fra? - julens betydning/mening for den enkelte, "julestemningen" og forandring i julefeiringen gjennom livet. Vi kan gjerne innrømme at vi har lidd valgets kvaler når vi bare har kunnet presentere et lite utvalg fra alle de gode skildringene!

Advent og juleforberedelser

Vi feirer nok adventstiden på en annen måte enn vi gjorde før. Hjemme var det jo dette med rengjøring; baking og arbeid med presanger. Alt måtte være pusset, rent og i orden til den store glede som vi skulle oppleve - Det glade julebudskap. Dengang jeg var barn var det meget fattigdom. Vi lærte både hjemme og på skolen å huske på de som hadde det vanskelig. På Nissens pikeskole var det tradisjon at vi i foreningen "Liv" - hvor alle elevene var med - kledte opp 20 fattige barn til jul og holdt stor julefest for dem. Dette var en fantastisk glede for oss å være med på. I mitt barndomshjem hadde vi en spesiell kosedag når alle presanger var innkjøpt og skulle pakkes i fint julepapir og med merkelapper. Da måtte vi ha hvert vårt værelse å stå i så vi sa "fritt for stuen", "fritt for spisestuen". Det var jo dyp hemmelighet om disse gaver. Denne dagen gledet vi oss til lenge i forveien. Dette fortsatte vi også med i vårt hjem i mange år. Men i vår rastløse tid er dette så å si blitt borte. Forretningene pakker jo for en stor del inn pakkene i julepapir. Så vi bare setter på merkelapper.

Jeg synes julen går så fort så det gjelder å glede seg over adventstiden og så langt som kreftene holder ta med seg mest mulig av opplevelser som bærer bud om den store glede vi venter på. Derfor pynter jeg litt også til adventstiden. Jeg har et lite teppe som jeg har brodert med Den hellige fami-

lie og de hellige tre konger, dette henger jeg da opp. Likeledes en adventsløper tar jeg frem. Kjøkkenet er også pyntet med nyopphengte gardiner. Og når 1ste søndags frokostbord er dekket står adventstaken fint pusset på bordet. Da tenner vi det første lys og synger "Gjør døren høy".

NEG 28457

Fra mitt barndomshjem: Hele desember sto i julens tegn. Ekstra kokke på huset til kjøttmat. Middagspølser, persesylte, lammelår (saltet) - kjøttkaker under fettlokk + verdens beste fårepølser, nei spekepølser må det vel hete for der var hestekjøtt i også + en masse rødvin. De ble hengt på loftet og var ferdige utpå vårparten. Baking hver dag. Det var spennende å komme hjem fra skolen, stå i hallen og lukte seg til hvilken sort. Min søster og jeg fikk dele de kakene som var brent. Ikke fordi vi synes de var så gode, men mor sa vi fikk fin sangstemme av dem. Og det trengte vi så absolutt. Hele familien sang falskt. Mor pyntet juletreet lille julaf-ten - og vi fikk ikke se det før juleaften kom.

NEG 28175

Min barndoms jul står for meg i en egen glans - naturligvis. Den begynte med adventskransen. I min barndom var det bare oss som hadde en slik. Mor bandt den av einer- og furukvis-ter, og pyntet den med sisselrotblader og tyttebærlyng el.l. og med glitter og 4 lys. Den var akkurat passe stor til å ligge på en "russebolle", og vi tendte alltid alle 4 lysene ved kaffebordet. Min yngre søster og jeg fikk av og til lov å ha den på en taburett, og mor og vi gikk rundt det, og da lærte vi julesangene. Jeg vet ikke hvor mor snappet opp denne skikken, men vi har brukt den så lenge jeg kan huske.

NEG 28533

Noe som er nytt i forhold til det jeg var vant til fra min oppvekst, er skikken med adventstjerner/lysestaker og adventskalendre for barna. Vi hadde ikke noe slikt, og jeg kan ikke huske at noen av de jeg omgikkes heller hadde noe sånt. Jeg skal ikke dermed si at det ikke var noen i bygda som hadde slike adventsaker. På skolen dreiv vi imidlertid med dette i form av at vi satte fyrstikker i ei stor potet og tok ut ei etter ei etterhvert som dagene gikk.

NEG 28237

Det nærmet seg advent det første året og da gikk jeg ut i skogen og fant en fin enerkvist som jeg la på et tinnfat og plasserte fire julelys på kvisten. Det var ikke vanlig den gang i 1933, med adventspynt og ferdiglagde dekorasjoner.

(...)

Da gutten vår nærmet seg to år fant jeg på å lage en hjemme-gjort adventskalender av papp med små tegninger i hver rute,

hvor han fikk åpne en hver dag. Dette var også lenge før noen hadde tenkt på at noe het adventskalender og ble solgt i butikker. Og hvert år gjorde jeg det samme inntil jeg en dag så meg utkonkurrert av "kjøpekalendere".

NEG 28235

Julekalenderne er adventtidens store opplevelse, da telles dagene frem til julaften. Min kone har brodert en julekalender til hver av barnebarna. Da har hun hengt på små gavepakker 24 x 3 = 72 pakker hvert år inntil de ble 15 år. Det var spennende når de pakket opp dagens overraskelse før de gikk til skolen.

NEG 28550

Noe jeg også oppfatter som forholdsvis nytt i den samme sammenhengen er alle utejuletreea som blir satt opp i hager i adventtida med elektriske lys, men uten pynt forøvrig. Jeg skal ikke si noe sikkert om når dette egentlig startet, men jeg kan anta at det særlig er de siste 15 - 20 åra som dette har fått noen særlig utbredning.

NEG 28237

Elementa som julefeiringa er sett saman av, tek for meg til med ei merkelig kjensle av at eg treng reparere og stelle så mye i huset. Det kan vere småting som eit laust stolbein, ein defekt brytar på komfyren, ei sund snor i persienna osv. Det kan vere ting som har vore i ustand nesten heile året, som me legg merke til først når jula nærmar seg. Og samstundes finn ein ut at ein må skifte ut eit eller anna, eller at ein må kjøpe noko nytt. Årsaka er vel vanen med at alt bør vere so mye betre i jula enn elles i året.

NEG 28349

Julefeiringa har hos oss så smått startet første søndag i advent. Da jeg var mindre og gikk på barneskolen, var det alltid stor stas med adventskalendere i adventstida, hvor det var sjokolade og andre småting i. I og med at jeg har blitt en del eldre nå, 18 år, så betyr ikke det noe nå lenger, men mine yngre søsken bruker enda å kjøpe/lage adventskalendere. Hver søndag i advent tenner vi lys og synger adventsanger. I tillegg begynner vi i denne tiden å lage/kjøpe julepresanger til slekt og venner, og å bake småkaker. Særlig denne bakingen av småkaker gjør sitt til at vi kommer i den rette stemningen. Det virker som om flere og flere familier går vekk fra denne tradisjonen, som sier at vi skal ha minst sju forskjellige småkakesorter til jul. I stedet for blir de kjøpt i butikken fordi tiden blir for knapp. Min mor er derimot litt "gammeldags" og baker dem selv, noe jeg er glad for. (f. 1970)

NEG 28491

Da min bror og jeg var små hadde vi alltid "juleverksted" på stuebordet. Hele bordet var fullt av formingsmateriell, så satt vi der og lagde julegaver når vi hadde lyst og tid til det. Det vi lagde ble som regel masseproduksjon av småting vi hadde lært å lage på skola. Denne tradisjonen falt jo bort etter hvert som vi ble eldre, men jeg ser ikke bort fra at jeg vil føre den videre til mine barn da det blir aktuelt. (f. 1969)

NEG 28471

I familien min har vi mange tradisjoner knyttet til julefeiringen - kanskje spesielt til juleforberedelsene. Foreldrene mine legger vekt på juleposten, og vi sender julehilsen til litt over hundre familier/personer. Julebrevskrivningen har, så langt jeg kan huske, vært en "familieaffære". De siste årene har vi gjort det slik at hver av oss i familien (4 stk.) har fått 1/2 A4-side til "disposisjon" - til å skrive litt om oss selv og selvfølgelig: ønske god jul. Vi kopierer opp dette og sender til slekt og venner. Som oftest har vi satt av plass til et bilde av meg og broren min.

Etter å ha kjøpt inn masse julegaver, sitter vi sammen og pakker inn gaver, skriver julelapper og koser oss (hele familien!). (f. 1972)

NEG 28534

Utviklingen av skikkene i adventstiden kunne være verd et studium for seg. Perioden før jul har undergått en radikal forandring i løpet av de siste 50 år. Både før og nå er tiden preget av travlhet og av forberedelse til noe som kommer - julen og julefreden. Men travlheten tar seg andre uttrykk idag, og det er mange elementer i adventsfeiringen som er relativt nye i norsk tradisjon: Lucia med lys og terner, adventskalendere, adventstaker, stjerner og lys i vinduene, tente juletrær i haver og på plasser og forskjellige former for markeringer på de 4 søndager før jul. - Men hvordan det enn avvikes i de enkeltes hjem - alle som skriver om det forteller om hygge, forventninger og fellesskap i forberedelsene til julehøytiden.

Selve julefeiringen

Alt som liten følte jeg at vi burde ha bodd på "landet" for det var der jula virkelig var.

NEG 28342

Dette er skrevet av en kvinne fra Oslo; hun er født omkring 1940. Egentlig er dette utsagnet nokså betegnende for mye av det bybarnforbandt med jul i 1940 og '50-årene. Nissen og grøten på låven, fuglenek med dompapper på tunet, ku og hest på båsen i stille julesnø med fjøslykter, dombjeller, grantrær og stjerna over stalten --- joda, på landet, der var det jul. Inntrykket er selvsagt skapt både av tradisjonelle sanger, julehefter, julekort og glansbilder.

Da det var kuer i fjøset, gikk far i huset en tur dit og ga hver ku en neve mel og sa: "Et væl og trevs væl, i kveill er det julkveill'n".

NEG 28390

Selv om man ikke selv har slike minner som de denne sist refererte medarbeideren skriver om, så er barndommens inntrykk med på å gi julen en særskilt dâm. Og det gjelder også for oss bybarn som vokste opp med bilder av jul på landet som en viktig stemnings-skapende faktor i barndommen.

Som vi nevnte ovenfor i forbindelse med advent er det mange elementer i dagens julefeiring som er nye i norsk tradisjon. For eksempel er det å tenne lys på gravene julaften en relativt ny skikk i Norge. Likeledes er skikken å henge en dekorasjon på ytterdøren til pynt i julen ganske sein hos oss.

En skikk som vi vet lite om utbredelsen av i vårt land er den som nevnes her:

Julaften morgen får søstrene mine og jeg julestrømper, med blader og godt. Det henger igjen fra vi var små, og det er vel akkurat slik tradisjoner fungerer - vanskelig å "kvitte" seg med.

NEG 28568

Julestrømpen med gaver i er noe de fleste forbinder med "Santa Claus", reinsdyr og amerikansk/angelsaksisk julefeiring 1. juledags morgen. Hvor vanlig er en slik skikk i Norge idag? Når begynte det? Personlig kjenner vi til noen eksempler fra Oslo på at barn får en strømpe med godter og frukt, noen småsaker og kanskje en "ventepakke" julaften morgen på sengen. Vi hører gjerne fra dere som kjenner til slike tradisjoner!

Når det gjelder selve julekvelden tror jeg nesten vi kan si at den stort sett foregår på samme måte hos alle som har skrevet til oss. Juletre, pyntet hus, julesanger og pakker, gode måltider med særskilt mat, gudstjeneste, kirkeklokker - og selvfølgelig helst snø. Men det er den ytre ramme omkring de følelser, det personlige engasjement og den særlige verdi hvert enkelt element har for hver og en av oss. Og det er dette aspektet vi har ønsket å høre om fra dere - og vi har virkelig fått høre mye om det også!

Endringene som har skjedd på dette området i løpet av den enkeltes liv kan ofte være store. Matskikkene har ofte endret seg meget. Gangen rundt juletreet er trolig i ferd med å bli borte-- eller er den det? Juletreet derimot - det synes å holde stand:

Jeg forsøkte noen år å bli kvitt dette juletreet som drøsset nåler og stakk frem fra alle kroker, lenge etterpå. Et år hadde vi det ikke, men så satt vi der og snakket om det treet som ikke var der. Nå er det alltid på plass, hentet fra egen skog på Hadeland. Det er fast tradisjon.

NEG 28351

De aller fleste som har skrevet til oss har juletre hvert år. Et unntak er følgende:

Våre juletradisjoner er enkle. Vi pleier å dra til hytta vår, som ligger på Hitra, nærmere bestemt i Knarrlagsundet.

Juletre er en vanlig tradisjon hos folk flest, men i vår familie så har vi ikke det. Vi synes det er mye enklere (ikke minst billigere) å ha en einebusk hengende på veggen. Den pynter vi litt, og lager litt ekstra julestemning i hytta. (f. 1973)

NEG 28470

Mange har skrevet levende og detaljert om julepynt, både slikt som brukes på treet, pynt omkring i huset og på julebordet. Ganske spesielt hører vi ofte at barn og unge er svært nøye på at alt skal være på plass. Som representant for "julepynterne" vil vi referere en skildring fra en kvinne som nu i voksenalder finner stor glede i å pynte til jul:

Det nye for mitt vedkommende er at jeg lager mer juledekorasjoner og pynter mye mer enn vi gjorde i mitt hjem. Det som er aller festligste juleforberedelse er å gå i skog og mark, før jul, og finne grener, mose, tyttebærlyng, kongler til å pynte med. Her lærer en mye fra T.V., fra barnehagearbeide, bøker og blad. Jeg legger ned veldig mye arbeid på dette. En avdeling med nisser og troll, en avd. med krybbe og engler, jeg pynter mye med engler. Engler av halm, engler i porselen, engler i hvit filt, kongle engler, jeg lager mye pynt av furukongler. De to sønnene mine lager slike dekorasjoner som de har lært hjemme. Min datter gjør det i mindre grad. Kanskje hun er blitt overmettet for dekorasjonene ! ? mine.

NEG 28575

Som nevnt er mye forenklet ved vår tids julefeiring i forhold til det man husker fra sin barndom. Mange er opptatt av hvor stor innflytelse radio, TV og båndspiller har fått på våre ritualer på selve julekvelden, og spesielt på gang og sang rundt juletreet.

Vi har to barn, og naboen som også hadde to barn, gikk julenisse hos hverandre. Dette er en skikk som mine barn nå har overtatt, men ellers tror jeg skikken med å gå rundt juletreet, og synge julesanger, nå har forsvunnet. Det blir vel helst å sitte å se på TV. Men jeg tror ikke at dette skyldes at vi følte det som "nødvendig" med de gamle skikkene. Det er vel nærmest "latskap". Det er vel min datter-datter som holder mest på de gamle tradisjonene. Men hun fyller snart sytten år så det forandrer seg nok, tror jeg.

NEG 28326

No er julefeiringa mykje forenkla. Det er mykje meir gaver og god mat, men dette er det meste som er att av jula. So våre barn har nok mist noko vesentleg her. So lenge dei var

små heldt me nok vedlike julesongar og gang rundt juletreet. Men no kjem juletreet burt til ein vegg med det same.

NEG 28341

Alle disse skikkene er nå blitt forandra med at T.V. kom. Nå blir det til at vi ser programmene i T.V. Og det er jo mye fint som vises i julen. Så vi må nok finne oss i at tradisjonene er blitt brutt på enkelte områder. Julesangene er jo innsunget på kasset, og det er nå et tap, at sangen blir borte i familien.

NEG 28497

Den største forenklingen er for mange å finne i forbindelse med matlagning. Frysedisker med ferdig sylte og julepølser, er noe mange tyr til. Det fullstendig å droppe julebaksten er noe de færreste gjør, men de 7 sortene ...? - de færreste har tid idag. Men det er ikke bare tidsnød som bringer forenklingene i matstellet:

Minst syv sorter kaker skulle det være, men det er vel snart en saga blott når alle er så redde for å legge på seg.

NEG 28390

Men forenklingen til tross: Det som lages, det har betydning for familiens jul. Det er ikke likegyldig hvilke kakesorter som utelates, det er det mange som forteller om!

Vi har i Norsk etnologisk gransking ganske mye materiale om eldre tiders matlagning og matskikker i forbindelse med julen - materiale som er blitt samlet inn gjennom tidligere spørrelistene. Vi er glade for det dere nå har skrevet om julekost idag, i forhold til maten i deres barndom. Vi har dessverre ikke plass til å ta opp dette spennende feltet i denne omgang, men her ligger det virkelig et utfordrende forskningsfelt og venter! Det er ingen tvil om at maten for oss mennesker har en meget stor symbolverdi i tillegg til all den andre gleden vi har av et godt måltid.

I det følgende vil vi referere noen minner fra barndommens juler slik noen av dere har skildret dem. Det er minner med en litt spesiell og artig karakter.

Begge mine bestefedre trodde på nissen. Ingen av dem hadde sett ham, men begge hadde hørt ham mange ganger. Min mor forteller at på Brunstad var den ene hesten alltid velfødd og blank og trivelig, og med "nisseflettet" man. "Det er nissen" sa bestefar.

NEG 28533

Det var noe med at alle måtte ha minst ett nytt plagg til jul, hvis ikke så ble vedkommende 'sittende på hønenevlen' hva nå det var for noe.

Uken før jul skulle vi helst ha noe stygt og slitt på oss, det ble kalt juletrøll og kunne gjerne kastes når vi skiftet

til jul. Det var lite langveisfarende gjester i jula, vi bodde for avsides til det, det var sommeren som var den store gjestetiden hos oss. Juletreet skulle stå til tjugende dag jul, det hendte det sto lenger.

Alle som kom innom i jula måtte ha noe å spise eller drikke, ellers bar de ut jula. Naboer og slekt gikk om hverandre og smakte på julematen, og slekten den ble regnet langt ut, til tremenninger og firemenninger.

Litt spesielt er det jeg husker fra en jul, jeg var vel en 4-5 år. Da vi var ferdige med å spise julekvelden, la jentene bare et rent laken over maten på bordet og lot den stå på natten over. Det tror jeg hadde noe med mormors overtro å gjøre, skulle det komme noen å spise om natten, som ingen så? Jeg vet ikke, fikk heller ingen forklaring på det, husker det som sagt bare fra en julekveld, det må ha vært i 1932 eller -33.

Vi gikk ikke rundt juletreet, hadde ikke den skikken. Men mormor hadde et eget rituale hver julekveld, hun gikk ut på kjøkkentrappa, så litt på været, var det kaldt så sukket hun: Gud hjelpe alle som må ligge ute i natt. Mormor var et godt og gudfryktig menneske, som praktiserte kristendommen sin, morfar var bare gudfryktig --

Det ble strødd noe de kalte for røkelse på vedovnen, en fremmed, rar lukt som jeg fremdeles forbinder med julen, tror det ble kjøpt på apoteket.

Det var lang jul den tiden. 1 juledag skulle ingen gå på besøk, alle skulle være i ro hjemme hos seg selv. 2 dags eftan begynte folk å røre på seg.

NEG 28398

Både min bror og naboen drev med å bryte opp gammel jord, og da var der ofte store steiner som de skjøt med dynamitt. Og utover senhøsten boret de huller til skyting, og julaften klokken 5, da la de dynamitten i og brente løs, flere skudd. Det kalte vi å skyte inn jula. (I Gaular var mange jegere, og de skjøt inn jula med geværene sine.)

NEG 28347

Frå barnedagane hugsar eg at bestefar hadde klar eit par steinar i nybrotet som han sprengde med dynamitt i nonstida julekvelden.

NEG 28419

Hvis noen er i tvil om skikken med å skyte jula inn ennå forekommer.- ja så kan de jo ta seg en tur til Rendalen i Hedmark fylke:

Klokka 5 går kara ut for å "skyte inn jula". Dette er en eldgammel skikk fra Unset-grenda. De skyter noen skudd med børsa for å markere at det er jul og for å skremme bort

"skrømt" og "stygdum". En grunn kan også være at det ikke finnes kirke i grenda. Derfor måtte de gjøre noe så alle hørte at det var jul.

NEG 28471

Tradisjon og livssyklus i familiens julefeiring

Mange av våre medarbeidere har skrevet utførlig og fint om hvordan deres egen jul er sammensatt av elementer fra barndomshjemmene, og andre elementer som de selv har skapt. Slike ritualer er det alltid en glede å se at barn fører med seg videre til egne hjem.

Både min mann og jeg er kommet fra hjem hvor tradisjoner på forskjellig vis er holdt i hevd. Vi er jo preget av vår oppvekst og har begge vært sterkt knyttet til hjemmene våre og det er jo helt naturlig at vi stadig kommer tilbake til- og snakker om - hvordan vi hadde det i gamle dager. Samtidig har vi jo skapt våre egne måter å leve på som altså i høy grad er ispedd det vi fra tidligere tider har vært vant til.

NEG 28457

Et barn opplever tradisjon først som en vane, noe som gjentas og gjentas til samme årstid og som senere da blir en tradisjon. Jeg opplevet det så klart hos mine egne barn. Det var visse ting som gjentok seg til visse tider, omigjen og omigjen, og jeg sa så ofte: - - det er tradisjon. Og de er tet meg for moroskyld og sa. Pappa sier dette er tradisjon. Inntil en dag, da de ble 12-15 år, da de helt ubevisst sa at dette er tradisjon og de ville ha det slik som tradisjonen var. Jeg lo med meg selv og syntes dette var moro og fikk så aldeles klart se og erfare hvordan en tradisjon oppstod.

NEG 28461

Kona mi og eg kjem frå same landsdel, ho frå Ålesund, men hovudlinene er dei same når det gjeld juletradisjonar. Ho har ført inn ribbe med kvit saus! Ribbe er elles tradisjon på julekvelden.

Ny tradisjon: I 1979 tok eg med heim frå Israel ei julekrybbe. Den har sidan fått ein framstående plass i juleførebuinga, og det la borna vekt på. Eg trur den har framtida for seg!

NEG 28419

Tradisjonslinja går nok frå min barndomsheim, om me likevel har skapt litt i fellesskap. Gabriel og søskena hans fann gavene juledagsmorgon i strøpene sine då dei var barn. Eg laga ein heilt privat "tradisjon" for meg sjølv: All julepost som låg i konvolutt gøynde eg til pakkesermonien var over, og kaffi og kaker var komen på bordet! I den bunka har

der også vore eit brev merka NEG nokre år nå! Og eg tar litt av bunken, (som forresten har skrumpa inn) med dit me er bu- den julafta.

NEG 28595

Min familie i dag feirer nok jula ganske likt det jeg sjøl opplevde i min oppvekst. Den er også ganske lik det mi kone var med på som ungjente. Vi ble jo bedt om å feire julekvel- den heime både hos mine og hos hennes foreldre, men vi var enige om at skulle våre barn få oppleve noe av den samme ju- lefeiringa vi begge mente hadde vært verdifull for oss, måt- te vi "gjøre oss harde" og takke nei og feire jula heime hos oss sjølve med våre egne unger. Seinere i jula reiser vi på besøk til slekta.

NEG 28237

Det jeg husker aller best var at mor hengte små kristorngre- ner over alle familiebildene. De som var død, altså. Dette tok jeg automatisk med meg i mitt hjem, og stor var min glede da vi begynte å feire julen i Oslo - at min datter gjorde det samme.

NEG 28175

Vår julefeiring skriver seg mest fra min familie. Vi har vel forsøkt å skape egne tradisjoner i tillegg, da vi ønsket å fremheve jula som den kristne høytiden den er. Adventstida er veldig viktig for oss, - men kanskje mer før da barna var mindre (nå 15 og 13 år).

Martin på 15 år er den store tradisjonsbevarer i familien. - Jeg kanskje mest tradisjonsskape.

NEG 28219

Da jeg giftet meg 29 år, fikk mitt eget heim, så kom alle de ting jeg lærte i heimen min helt frem. Ja, det er underlig med den ting som mor også mormor sine skikker, kom da helt frem. Især i julen kom alt frem. Jeg lærte mine barn det samme som min mor lærte meg. Så jeg har vært særlig for å ta vare på de gamle tradisjoner.

Så var det juleskikkene, det var nok mine jul heime som jeg førte videre til mine barn og mitt hjem. Men da barna begyn- te å bli voksne prøvde jeg å lage en litt annen mat-tradi- sjon. Jeg tjente jo i Bodø i flere år, lærte meget om mat og deres skikker, så jeg vilde prøve dette og det gikk bra. Og ungene syntes at det var bedre med ribbe juleaften enn ri- sengrøten. Nu når vi er blitt eldre og vi er alene efter at barna er reist er jeg gått over til de gamle skikker igjen, tenk så rart.

NEG 28544

Dette siste utdraget fra en lang beretning, skrevet av en kvinne fra Nordland, f. 1913, skildrer "livets gang" gjennom julens tradisjoner. For oss alle består livet av ulike faser: Barndom-ungdom, tid med eget hjem, barn, tid da barn flytter ut, barnebarn som kommer, noen blir alene til sist - men langs hele denne veien kommer "julene" - årvisst kommer de:

Julefeiringa tek nok form av den livsfase vi er i. ... eg ser at tradisjonen er den same når eg, no som eg er åleine, feirar jul hjå barn og barnebarn.

NEG 28524

Min erfaring er at så lenge man har barn hjemme, er man mer opptatt av å holde på juletradisjonene enn senere i livet. Det kommer av at man ikke orker det store arbeid det ligger i å forberede julen og feire julen i stor stil slik som før. Det er litt trist, men nødvendig når man blir eldre å kutte ut noen av juletradisjonene.

NEG 28567

Etter at vi fikk barn ble gamle tradisjoner mer levende igjen. Julen måtte iallefall markeres omtrent som i mitt barndomshjem.

NEG 28402

Nå går min kone og jeg på "rundgang" til våre barn og familie på julaften.

NEG 28407

Det er vel nokså naturleg at joletre, med glitter og stas, remser av norske flagg for ikkje å tale om alle ljosa og jolesongane, er som skapte til å engasjere borna. Barnet står og sentralt i all jolehøgtiding. Soga frå Betlehem, med mystikk, hjuringar ute på marka, og englane frå Himmelen stimulerer sjølvstøtt barnefantasiaen. Eg og kona mi er no åleine i heimen, og har vore det i mange år. Me feirar jola som før, med joletre, dekorasjonar, mat o.s.v. Men, utanom det religiøse i det heile, er jola etterkvart blitt ein minnekveld. Det vil segje minne om då borna var små, og stråla i kapp med ljosa og stjerner når me gjekk rundt joletreet, eller dela ut gåver. Kanskje fell me i tankar om barndomens jol, med litt jolegodt, og joletre med heimelaga stas der me gjekk og song: Der ute er jordi so isande kald, og trei stend svarte i skogen.

NEG 28362

Hvordan livet kan skifte karakter, og julefeiringen med det, illustreres godt i følgende levende og varme skildring:

Men en jul var ikke far mer. Han døde i begynnelsen av desember. Det ble en vanskelig jul. Da var det godt å ha tradi-

sjonene å ty til. De opprettholdt jeg til alle barna var voksne og ute av hjemmet.

Efter endel år ble jeg gift igjen. Men han var ikke for de samme tradisjonene som meg. ... Han ville reise! Vi var jo begge i arbeid så vi hadde bare fri i julen. Så ble det Marocco, Tunis, Kanariøyene og en helt annen slags jul. Jeg tok med juleduk, rødt julelys og dørpynt og så kjøpte vi en kjempebukett med røde nellikker istedenfor juletre. Og spiste på restaurant. Vi traff hyggelige mennesker, badet og solte oss og jeg slapp undav den "julestria" jeg hadde hatt i alle år. Og selvsagt var det deilig med denne ferien når man begynner å bli eldre og jobber hele året.

Men etter ti år satt jeg som enke for annen gang. Nå er det tilbake til det gamle igjen. Jeg sitter her og tenker på julen, og hvordan penger og krefter skal strekke til. Barnebarna er allerede i gifteferdig alder. Familien er økt betraktelig og barn og barnebarn spredt over det hele land. Et par gode venner og min ensomme, søte gamle svigerinne er fast inventar her på julaften. Så ringer telefonen, og en av guttene mine sier: "Mor, jeg har sørget for at du får prima julaftens-torsk, har snakket med en kamerat av meg som fisker på Sørlandet. Så kan du bare sørge for Ringerikspoteter og rødvin!" Juletorsken er også blitt tradisjon hos ham. - Svaret jeg får av mine barn når jeg spør om de har et ønske til jul eller fødselsdag, er gjerne: "Aller hyggeligst er det å få en eller annen ting hjemmefra som du syns du kan undvære." Og selv syns jeg det er hyggelig, når jeg er på besøk hos dem, å kjenne igjen de gamle tingene. Jeg føler det som en slags kontinuitet av slekten og er glad for at de forstår den verdien som ligger i det.

NEG 28235

Julens betydning

Som den milepel julen er, tydeliggjør den mange følelser og forhold som jo selvsagt alltid er tilstede, men som det er godt å få anledning til å "ta frem" sånn en gang om året. Og ved en slik milepel får så mange ting en spesiell verdi eller valor. Småting, lukter, musikk og detaljer av mange slag får en helt egen mening i forbindelse med julen. Ut fra tanker som dette stilte vi flg. spørsmål i spørrelisten: Hvilken av dine juletradisjoner ville du nødigst gi slipp på? Hva er viktigst for at du skal føle at på er det jul?

Det er godt at me har jol. Det har eg tykt frå eg var liten til eg no som 70 åring mediterar over emnet. Eg trur at alle kjenner seg snytt om jola blir borte. Kanskje kan eit større hol i ozonlaget skape større trong til evighetsperspektiv og eit lukkelig liv som varer, og der alle problem er borte? Eg og kona mi kan ikkje tenkje oss å reise sørover i det heile, og slett ikkje i jola. Me er bundne av ætt, natur, tradisjon, musikk, dans og alt som har gjeve livet vårt innhald til denne tid. Me treng og, midt på vinteren ein kveld då

Himmelen opnar seg, og barnestemmer syng anten rundt jole-treet eller i fjernsynet: Eg er so glad kvar jolekveld, for då blei Jesus fødd.

NEG 28362

Når en kommer til spørsmålet om hvilke deler av feiringa jeg nødigst vil gi slipp på, må det være sjølve julemiddagen. Ikke bare på grunn av maten, men fordi den på en måte markerer at nå er stria over, nå har alle lov til å slappe av noen dager. Dessuten er hele familien på plass og alle veit at de andre også sitter med den samme følelsen. Nå skal familien hygge seg sammen, først med god mat i form av en tradisjonsrik meny som alle liker. Deretter skal alle hygge seg med gaver til og fra hverandre; alle sitter med en lys forventning og en indre tilfredshet. Det er trygt og godt å være sammen på denne måten enda en gang.

NEG 28237

Det eg ville sakne mest ved julefeiringa var å ikkje få vera saman med mine. Og så det å ikkje få gå til kyrkje og få synge julesangane! Hadde eg mine i kring meg og kunne feire kristen jul, kunne eg feire julehelga kvar det skulle vera.

NEG 28499

Jeg tror jeg nødigst ville gi slipp på bordet julaften, dekket med en 4 generasjoners hvit, kjempesvør damask duk, innvevet med tistelmønster, servietter så store som små duker. Og når et utall av stearinlys tennes, og der i peisen er et koselig lite helvete (mine ord) da er det jul, + duften av pinnekjøttet.

NEG 28175

Forøvrig setter jeg stor pris på de hemmelighetene jeg har sammen med barnebarna for eksempel. Forventningen er stor, og gleden over å kunne lage overraskelser er så god å oppleve - så derfor. Dessuten blir menneskene som sagt meget snildere, og det gjenspeiler seg i så meget.

Ellers synes jeg det er svært høytidelig når kirkeklokkene ringer julen inn. Da føles det som den totale freden senker seg over det ganske land.

NEG 28391

For meg er kirkegang og det å gå rundt treet og synge sammen med mine aller kjæreste, høydepunktene i julefeiringen.

NEG 28224

Eg ville ha med heile julekvelden. Den ville eg ikkje gje slepp på. Når julekveldsmålet er ferdig, og far les jule-

evangeliet om hyrdingane som først fekk den glade budskapen om frelsaren som var fødd, då er det jul.

NEG 28524

Bare noe så lite som en spesiell kake eller det å gå i selskap til enkelte slektninger betyr så mye at jeg hadde savnet det om vi ikke hadde hatt/gjort det, noe jeg vet av erfaring. Derfor hadde jeg heller ikke vært særlig begeistret over å ha reist til "Syden" i jula. Det hadde nemlig ikke nyttet å feire det skikkelig der når man ikke har alle ingrediensene som må til.

NEG 28491

Jeg må høre kirkeklokker og gå i kirken juleaften. Nå sammen med barnebarna. Syngende julesalmer - de rommer et hav av gode minner fra barndommens jul. Jeg ønsker å få holde barnsvigerbarn, barnebarn i hånden og gå syngende rundt juletre-et. Når det lukter gran - lys (stearin) - kongerøkelse og ribbe - da er det jul - i barndommen var grønnsåpelukten med!

NEG 28575

Som vi ser er det visse helt spesielle ting vi forbinder med jul. Det er følelsen av helg og fred. Det er den orden og trygghet som skapes av at alt er slik som tradisjonen tilsier. Det er dufter og lukter - "det lukter jul"!, røkelse, granbar, rent hus og julemat. Det er kirkeklokkenes klang, minner om barndommens glade juler, og først og sist er det følelsen av fellesskapet med sine.

Vi dristet oss til - helt på slutten av spørrelisten om tradisjoner - å spørre om noen av våre medarbeidere kunne tenke seg å feire jul i "syden". Det var et aldeles overveldende og massivt NEI vi fikk på det spørsmålet! Mange har begrunnet sitt nei, og noen har et nyansert syn på spørsmålet. Vi vil presentere noen av de mest begrunnede svarene, positive og negative.

Jul i Syden ville nok på ein måte kjennast befriande på den måten at ein slapp unna ein del plikter som høyrer jula til. Men eg trur nok at særleg dei yngste ville kjenne seg snytt for noko.

Likevel: Uansett kvar ein feirar jula, vil kjensla av fellesskap vere den delen av tradisjonen eg nødigast ga slepp på.

NEG 28419

Å feire julen i Syden har jeg aldri kunnet tenke meg. Det eneste måtte være hvis jeg ikke hadde familie eller venner igjen, og at jeg reiste for å "glemme" at det var jul.

NEG 28391

Eg trur ikkje eg vilde like å feira jul i Syden. For nokre år sidan var bror min, kona hans og eg i Oslo og feira jul hjå sonen hans og fam. Me hadde det godt på alle måtar, tradisjonen var ikkje so ulik vår - men det var ikkje det same som heime.

NEG 28557

Kunne aldri tenke meg å feire jul i Syden. Vil nødig gi slipp på juletradisjonen fra min barndoms glade fredfulle jul.

"Tider skal kome, tider skal henrinde,
slekt skal følge slekters gang.
Aldri forstumer tonen fra himlen
i sjelens glade pilgrimsgang."

NEG 28498

Det hører med til jula at den også skal være hvit. Ei jul i Syden ville ikke bli noen riktig jul for meg.

NEG 28237

Feire jul i syden? Aldri! For det første har man ikke noen julekveld. I Frankrike er det familiesamling på restauran- gene, i England juledags morgen med Santa Claus og strøm- pene. Jeg var en gang på Teneriffe etter nyår. Der feiret man "jul" d.v.s. "los reies", helligtre konger. Det var bedrøvelig greier en julebukk, nåletre med glasskuler, kulør- te, noen gaver hang på treet. Det var dekket julefrokost men ikke noe som minnet om jul.

Nei, hverken i Syden eller på høyfjellshotellene, julen er hjemmets fest og vi må gjøre hva vi kan for å bevare den slik. Det får ikke hjelpe med kommersialisering, når butik- kene pyntes, når juletreet reises på torgene, stimen øker, da er det festlig å få være med.

NEG 28379

Å feire jul i Syden er for meg og min kone helt utenkelig. Et av våre barnebarn - 17 år - går på skole i Mexico og må- te feire julen der nede. Hun svømte i Mexicogulven julaften og avstanden til Hakadal følte uendelig. Juletreet var et bedrøvelig skue. I Hakadal var det grønt og 3 meter høyt! Og julegaver under! Vi synes vi er privilegerte som kan være sammen med vår kjære familie i julen - og at de unge gjerne vil være sammen med oss. Det vi savner er å være tilstede i en fullsatt kirke 1. juledag og delta i høytiden. Det er alltid en opplevelse å synge de kjære julesangene sammen med kirkefolket. Da er det jul - en gledelig jul!

NEG 28550

Jeg har aldri følt juletradisjonene som noen tvangstrøye. Men jeg har heller aldri slitt meg ut på forhånd med 8-10

kakesorter og storrengjering midt på svarte vinteren. Jeg har spurt mine barn og barnebarn om de kunne tenke seg å feire jul i Syden. En sønn og sønnesønn (19 år) sa Tja. - De andre bestemt nei. Jeg sier Tja. Men da ville jeg ha noen av mine kjære med meg og jeg ville feire midnattsmesse i en katolsk kirke.

NEG 28224

Vi har fleire år drøfta å droppe presangane og kakene, og reise til syden i jula. Det har aldri blitt noe av. Ingen har orka tanken på å reise sjølv om det må vere godt. Det verker likevel litt sterilt og ukoseleg i syden, med organiserte julefestar og allsang. Dessutan er det tryggare heime. (f. 1971)

NEG 28597

Nei - "Syden" blir ikke det samme. Og når man bor i Lom, på en gard der sola er borte en tid på vinteren, - ja da blir selv Hamar for "syden" å regne!

Ingen av oss kunne tenkje seg å vera i Syden og feire jula, heller ikkje på hotell. I mine unge år var eg 2 julekvelder på Vangs prestegard ved Hamar. Eg tykte heller ikkje det var jul der for sola skein inni juletreet.

NEG 28447

Vi kunne nok tenke oss å feire jul i Syden. Sist jul ville vi reise dit, men datter-datteren sa nei, og så ble det ikke noe av, men jeg tror vi prøver å få det til kommende jul. Vi har feiret en påske i Syden, og det var både høytidlig og gripende.

NEG 28326

Ang. Syden - så tror jeg nok vi kunne ha en like stor opplevelse av julen der. Vi var jo sammen og var oss selv med våre tradisjoner.

NEG 28175

Vi er tradisjonsbundne. Det er ikke tvil om det. Og julen er en av de anledningene da det kommer klarest frem, - da vi aller sterkest føler den trygghet og det fellesskap familietradisjoner representerer.

Alle i familien er opptatt av å bevare tradisjonene, men svigerbarn bidrar i blandt med positive tillegg. Jeg tror mange er mere opptatt av tradisjoner i barneårene enn senere i livet, men jeg tror ikke vår julefeiring er vesentlig forandret siden jeg var liten. Vi går fortsatt på låven sammen med familiens yngste med et stort grautfat til nissen. Fatet er fra mors barndomshjem, og sleiva fra Bestemors.

NEG 28475

Jau, joletradisjonen vert vel fylgt for det er barnet som kjem fram, og det er det tapte barndomslandet eg vil halda i - det er mest berre denne eine gongen året gjennom me kan "spela" barn.

NEG 28360

Slik livet har arta seg hittil, har eg kjent juletradisjonane som noko trygt og verdfullt. Men det krev at alt er på plass. Difor merkast det som eit sagn når nokon er borte.

NEG 28419

Barn er nok mer spent på julen og venter, mens vi eldre nok også ser frem til julefeiringen med glede. At folk samles i kirke juleaften er vel verd å ta vare på. Jeg har aldri følt juletradisjoner som noen tvangstrøye, det er deilig å sitte stille og la tankene gå tilbake til gamle dager, som en sa: "jeg samler på juler". Det har jeg også gjort.

NEG 28379

Omslag: Ingrid Lowzow, Institutt for etnologi, (layout) og
Eli Irene Johnsen, NEG

Foto: Arthur Sand, Institutt for etnologi

GOD JULEHELG
GODT NYTT ÅR

Perre Møstue

Siv Rønne

Eli Irene Johnsen

Norsk etnologisk gransking
Oslo